

Šķirojam atkritumus jeb samazini, lieto atkārtoti un pārstrādā

Jana Skrīvļa-Čevere

Noteikti ikviens būs redzējis simbolu ar trim bultiņām, ko angļu valodā mēdz dēvēt par 3R konceptu jeb samazini (*reduce*), lieto atkārtoti (*reuse*) un pārstrādā (*recycle*).

Pieaugot cilvēku skaitam uz mūsu planētas, materiāliem, no kuriem tiek izgatavotas lietas, kļūstot aizvien sarežģītākiem (kas attiecīgi nozīmē, ka lielākoties arī to sadalīšanās ir laikietilpīgāka un sarežģītāka) un vienlaikus pieejamākiem cenas ziņā, ikvienam derētu saprast, ka, lai arī cik liela šķistu mūsu zemeslode, tā tomēr nav bezgalīga. Turklāt pat kosmosā jau ir ne mazums cilvēku radītu atkritumu, kas galvenokārt rodas no nefunkcionējošiem satelītiem. Tāpat diezgan neomulīgi apzināties, ka Klusajā okeānā ir izveidojusies vairāk nekā pusotru kvadrātkilometru liela plastmasas atkritumu sala. Un, domājams, ikviens apzinās, ka, lai arī Klusais okeāns izklausās pēc kaut kā tāla un neaizsniedzama, patiesībā mēs visi esam ļoti cieši saistīti un katra mūsu izdarītā izvēle atstāj nospiedumu Zemes kopējā ekosistēmā.

Uz ko tad aicina šis simbols.

Pirmā lieta – samazini! Proti, rūpīgi apdomā, ko, cik daudz un kāpēc pērc. Uz veikalu vislabāk iet ar sarakstu, neaizmirstot līdzi paņemt vairākkārtlietojamus maisiņus. Laba lieta ir arī vismaz aptuvenas ēdienkartes sastādīšana nedēļai vai vismaz dažām dienām, lai viss nopirktais tiktu arī izlietots, nevis skumtu ledusskapja tālākajā stūrī, lai pēc kāda laika nonāktu labākajā gadījumā komposta čupā.

Ja mēdz pirkt kafiju līdzņemšanai, prātīgi un atbildīgi būtu iegādāties metāla vai kāda cita materiāla krūzi ar vāciņu, arī ūdeni var ieliet glītā pudelē, nevis katru reizi pirkt jaunu, bet attiecībā uz apģērbu jāatceras, ka kvalitāte ir svarīgāka par kvantitāti. Droši vien vai ikviens būs sakāries ar zināmu izmisumu, kad skapis ir kā pilns, bet gērbt nav ko. Labs veids, kā atbrīvoties no liekā apģērba (un mantām kopumā), ja tā iekrājies daudz par daudz – pirmkārt, to, kas ir sabojāts vai neder, salikt visu vienuviet, atšķirot un izmest vai, ja apģērbs vēl labs, atdot kādam, otrkārt, no pārējām lietām atstāt vien tās, kas patiešām patīk un par kurām droši zini, ka tās lietiš.

Otrā lieta – lieto atkārtoti! Ja piemīt radoša dzirksts, mākslas un rokdarbu projektiem, šķiet, var izmantot teju visu – sākot no apģērba, līdz pat skrūvītēm vai riekstu čaumalām. Te gan derētu nospraust stingras robežas, cik daudz vietas atvēlēt šiem iespējamajiem nākotnes projektiem, šo vietu sastrukturizēt pa plauktiem un kastēm, lai tā nekļūst par «šķūni» vai «bēniņiem», kur nobēdzināt (un aizmirst) vismaz šobrīd nevajadzīgas lietas, kā arī pašam sev noteikt «projekta beigu termiņu», lai pamazām un pašam nemanot neieaudz lietās, kas, kā pašam šķiet, kādreiz, iespējams, noderēs. Ja pats ar rokdarbiem nenodarbojies, padomā, iespējams, lieta noderētu kādam draugam, paziņai, varbūt kādai biedrībai vai radošajam pulciņam. Tiesa gan, labāk vispirms uzzināt, kas tieši un vai vispār ir vajadzīgs, nevis ierasties ar maisiem bez vaicāšanas, lai pēc tam cietim nav jālauza galva, kur likt lietas, kas nav vajadzīgas ne mums, ne viņiem.

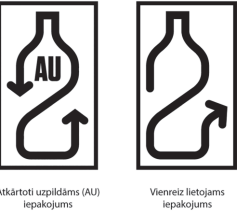
Un trešā lieta – pārstrādā, kas tad arī ir šī raksta pamattēma. Lietu otrreizēja pārstrāde vai atkārtota izmantošana ir process, kurā atkritumi tiek pārvērsti jaunos materiālos un objektos. Šķirot un pārstrādāt var ļoti daudzus materiālus – stiklu, papīru, kartonu, metālu, plastmasu, riepas, tekstilu, baterijas un elektroierīces, arī kompostēšana, kas, kā zināms, no šī gada Latvijā ir obligāta, pieskaitāma atkritumu šķirošanai.

Šķirotot atkritumus, varam pagarināt lietu dzīvi, kā arī saudzēt dabu. Tā no papīra var izgatavot, piemēram, biroja papīru vai kartonu. Citos gadījumos var tikt izmantota vien kāda daļa no sarežģītākās ierīces, piemēram, svins no akumulatora vai zelts no mikroshēmas plātnē.

Lai arī varētu šķist, ka atkritumu šķirošana tāda nesena un moderna padarīšana, tas, protams, darīts arī agrāk. Pirmkārt, laudis centās katru lietu lietot maksimāli ilgi, bet, kad to vairs nebija iespējams izmantot tās sākotnējam nolūkam, to, kas dedzināms, sadedzināja, to, kas atdodams mājlopiem vai liekams kompostā, izmantoja šādi, bet novalkāts apģērbs pārtapa lupatās un lupatiņās.

Protams, jāatzīst, ka līdz plastmasas uzvaras gājienam, atkritumi lielākoties bija dabiskas izcelsmes, līdz ar to tie īsākā vai nedaudz garākā laika posmā sadalījās paši. Tieši plastmasas (tostarp sintētiska apģērba, higiēnas preču u.c.) patēriņa pieaugums, domājams, bija viens no iemesliem, kas lika padomāt, kas jādara citādi, lai mūsu zemeslode tuvākā vai tālākā nākotnē nekļūtu par vienu lielu izgāztuvi.

Te jāaska, lai arī kādi viedokļi būtu izskanējuši, manuprāt, laba ir kopš 2022. gada Latvijā ieviestā depoziņa sistēma. Ja cilvēku negrauz sirdsapziņa, izmetot plastmasas un stikla pudeles atkritumus, vai – vēl ļaunāk – celmalā vai mežā, tad labs pamudinājums tomēr šos atkritumus šķirot un nodot ir šie paša iepriekš samaksātie centi un eiro, ko var atgūt.

Paust viedokli par atkritumu šķirošanas tendencēm Preiļu novadā lūdzu SIA «Preiļu saimnieks» Atkritumu apsaimniekošanas daļas vadītājai SIGITAI ĀBOLIŅAI.

Foto no Sigitas Āboliņas personīgā arhīva

«Lai nodrošinātu visiem Preiļu novada iedzīvotājiem vienotus un uz viņu vajadzībām maksimāli orientētus atkritumu apsaimniekošanas sistēmas nosacījumus, un saskaņā ar Preiļu novada pašvaldības deleģējuma līgumu, SIA «Preiļu saimnieks» kopš aizvadītā gada novembra mēneša atkritumu apsaimniekošanu papildus visai esošajai novada teritorijai pārņēma arī Riebiņu un Aglonas pagastu teritorijās.

Jāatzīst, ka aizvadītie divarpus mēneši ir bijuši visai saspringti, apzinoties reālo situāciju – cilvēki laukos atkritumus ražo mazāk nekā pilsētā, vairāk kompostē atkritumus, iepakojumu nodod depoziņa taromātos, šķirojamās atkritumus ved uz tuvāko šķirošanas punktu, pārsvarā tie ir pagastu pārvalžu centri; sadzīves atkritumu paliek maz, taču SIA «Preiļu saimnieks», kā pašvaldības kapitālsabiedrība, strādā saskaņā ar pašvaldības izdotiem un spēkā esošiem saistošajiem noteikumiem, kas tomēr zināmā mērā ierobežo. Šobrīd uzņēmums plāno iesaistīt no-

Publicitātes foto

vada iedzīvotājus aptaujā, ļaujot izteikt viedokli un ierosinājumus, un iespējamo redzējumu attiecībā uz turpmāku atkritumu apsaimniekošanu novadā.

Plašākai informācijai aicinām sekot mūsu interneta vietnē www.preilusaimnieks.lv.

Aizvadītā gada septembrī pirmo reizi Preiļos uzstādījām BIG BAG maisus zaļo atkritumu (koku lapas, plauta zāle, sīki zari) savākšanai – sākumā gan tikai priekš sētniekiem, lai atvieglotu lapu savākšanu vienuviet, un vēlāk piedāvājām arī citiem interesentiem, ļaujot izmantot pakalpojumu, iegādājoties maisu kopā ar izvešanu/ lapu savākšanu. Uzskatu, ka BIG BAG maisi ir labs risinājums pilsētā, ļaujot izvairīties no pārlieku daudzām lapu kaudzēm, kas arī neizskatās visai estētiski, un, saprotams, lapas, kas savāktas BIG BAG maisos savākt un transportēt ir daudz ērtāk. Pilnīgi noteikti turpināsim iesākt zaļo atkritumu savākšanu šajos maisos arī pavasarī.

2023. gada 16. maijā tika uzstādīti pirmie specializētie tekstilizstrādājumu šķirošanas konteineri, un jau pēc nedēļas notika pirmā konteineru iztukšošanas, kā rezultātā savākts liels daudzums tekstila materiāla, jo konteineri bija pilni. Kopā līdz gada beigām nodota 21 tonna tekstila. Iedzīvotāji aktīvi šķiro tekstilu. Protams, ir bijuši gadījumi, kad šajos konteineros ir iemesti arī dažādi citi atkritumi, kas nav paredzēti šiem konteineriem. Saprotams, šie atkritumi tiek nošķiroti. Tekstila konteineri tiek regulāri iztukšoti, līdz ar to varu teikt, ka pilsētā ir samērā liela iedzīvotāju aktivitāte tekstila šķirošanā, lauku teritorijās tā ir mazāka.

Pati mājās cenšos šķirot atkritumus atbilstoši iespējām – gan plastmasas un stikla iepakojumu, gan kartonu, arī tekstilu. Šķiroju, jo tā ir pareizi, domājot par zaļāku pasauli un vidi sev apkārt. Arī saviem bērniem mācu šķirot atkritumus.

Lai kā arī gribētos, lai iedzīvotāji šķirotu atkritumus aktīvāk, tomēr jāatzīst, ka kopumā atkritumu šķirošanas kultūra Preiļos nav viennozīmīga, un lielākā problēma ir tajā, ka iedzīvotāji īsti neapzinās vai nevēlas apzināties šķirošanas nozīmi, jo vienkrāsāk ir samest visus atkritumus vienā konteinerā, nekā dalīt vairākos, kas reāli arī notiek – konteineros, kas paredzēti šķirojamiem atkritumiem, bieži vien ir samesti sadzīves atkritumi. Līdz ar to arī šie citi sašķirotie atkritumi nereti nav atšķirojami un lietojami otrreizējai pārstrādei, kā rezultātā diemžēl kopā ar sadzīves atkritumiem nonāk apglabāšanai poligonā.

Mūsu kā atkritumu apsaimniekotāja uzdevums ir izglītot iedzīvotājus par atkritumu šķirošanas nozīmi, sākot ar pašiem mazākajiem novada iedzīvotājiem, kas noteikti ir arī ilgtermiņa plāns nākotnei. Taču nedrīkst aizmirst arī par katra pieaugušā cilvēka personīgo atbildību un iesaisti atkritumu šķirošanā. Nozīme šķirošanai būs tikai tad, ja to darīs arvien vairāk iedzīvotāju.»

Lai arī sākumā varētu šķist, ka atkritumu šķirošana ir samērā sarežģīta un laikietilpīga, tad, sākot to reāli darīt, izrādās, ka nemaz tik traki nav, kā saka – «acis darba izbīdīs, rokas darba nebīdīs».

Runājot par visam vienkārši, atkritumi iedalāmi divās lielās grupās – sadzīves un šķirojamie. Kādas tad lietas ir šķirojamās pie mums Latvijā, par to (un ne tikai to) informācija apkopota vietnē www.zalajosta.lv, kas sevi definē kā Latvijas uzņēmumu, kurš rūpējas par tīru Latviju un atbildīgu uzņēmējdarbību tajā, kā arī gan organizē atkritumu apsaimniekošanu, gan īsteno vides izglītības pasākumus.

➤ **Plastmasas atkritumi** – PET pudeles, trauciņi, kastītes, LDPE plēves un maisiņi un HDPE plastmasas iepakojums (plastmasas veids parasti ir norādīts attiecīgā iepakojuma apakšā).

➤ **Stikla iepakojums** – visu krāsu un izmēru stikla burkas un pudeles. Te uzsvars liekams uz vārdu ‘iekpojums’ – attiecīgi pārstrādei nederēs stikla spuldziņas, trauki, spoguļi vai jebkādi citi priekšmeti.

➤ **Papīra un kartona atkritumi** – papīra un kartona izstrādājumi, kastes, grāmatas un klades, žurnāli un citi tipogrāfijas izdevumi. Pārstrādei nederēs laminēts papīrs, uzlīmes un foto-grāfijas.

➤ **Metāla atkritumi** – skārdenes, konservu bundžas, metāla vāki un citi izstrādājumi.

➤ **Izlietotās baterijas un akumulatori** – tostarp «iztecējušas» baterijas.

➤ **Nolietotas elektroiekārtas** – elektroiekārtas un preces, kas darbināmas ar strāvas avotu. Jāatceras, ka tās jānodod neizjauktā veidā.

➤ **Vieglo automobiļu riepas, atstrādātas tehniskās eļļas un eļļas filtri.**

➤ **Medicīnas atkritumi** – medikamenti ar beigušos derīguma termiņu, to pārpalikumi, dzīvudraba termometri, šļirces un ampulas.

➤ **Bioloģiski noārdāmie atkritumi** – pārtikas pārpalikumi, augļu un dārzeņu mizas, tējas un kafijas biezumi, zaļie dārzeņu atkritumi – zāle, augu daļas, lapas. Jāatceras, ka šie atkritumi tvertnē jāievieto bez iepakojuma un maisiņiem. Par šo atkritumu šķirošanu vairāk lasāms šī laikraksta 8. lappusē.

➤ **Tekstils** – apģērbi, apavi un tekstilizstrādājumi, kas ir labā stāvoklī un tīri.

➤ **Izdegušas energoefektīvās (ekonomiskās) un dienasgaismas spuldzes** – nesasistā veidā. Pārstrādei neder – kvēlspuldzes, halogēnspuldzes un LED spuldzes.

➤ **Lielgabariņa atkritumi un celtniecības atkritumi** – mēbeles un citas lielas lietas, būvniecības un remontdarbu atkritumi, pārpalikumi, būvgruži.

Viena svarīga lieta, kas attiecināma uz visiem šķirojamajiem atkritumiem, lai paša un citu ieguldītais laiks būtu jēgpilns un rūpīgi šķirotajiem atkritumiem nebūtu jānonāk kopējā sadzīves atkritumu poligonā, ir tas, ka iepakojumam jābūt tīram. Cienīsim citu ieguldīto darbu un laiku!

Daļu no nosauktajiem atkritumiem iespējams sašķirot savā pagalmā, ciemā vai tuvākajā apkaimē, piemēram, stiklu, plastmasu. Citai daļai jāpieliek nedaudz vairāk laika un pūļu, lai nogādātu, piemēram, elektroiekārtas uz šķirošanas laukumu vai baterijas uz kādu no veikaliem, kur tās var iemest speciāli novietotā kastīte. Tāpat medicīnas atkritumi būs pašam jānogādā uz kādu no aptiekām.

➤ **Kā pastāstīja TC “Ūga” (Preiļos) esošās aptiekas “Apotheke” farmaceite KSENĪJA STEFANOVA,** iedzīvotāji ļoti aktīvi šķiro medicīnas atkritumus, tostarp arī dzīvudraba termometrus. Īpaši liela aktivitāte novērojama pirms svētkiem, bet arī ikdienā tā ir krietni augstāka nekā, piemēram, pirms 5–6 gadiem.

Visās aptiekās ir novietota speciāla kaste, kur katrs pats var šos atkritumus izmest, viedēji reizi mēnesī šīs kastes tiek iztukšotas.

Viena lieta, ko Ksenija aicināja ievērot, – tabletes un kapsulas pirms iemešanas aptiekā esošajā kastē pareizi būtu izņemt no iepakojuma, tostarp plāksnītēm, un sabērt visas vienā maisiņā!

Jau daudzus gadus – arī šajā mācību gadā – «Zaļā josta» sadarbībā ar Valsts izglītības satura centru, SIA «CleanR», SIA «Līgatnes papīrs», SIA «Balticfloc», AS «Latvijas valsts meži», «LAUTUS VIDE» PS (attiecībā uz makulatūru) un AS «BAO» (attiecībā uz baterijām) organizē konkursus «Tīrai Latvijai», aicinot izglītības iestādes iesaistīties papīra iepakojuma un makulatūras, kā arī izlietoto bateriju vākšanā, aktīvākajiem piešķirot arī naudas balvas.

Kā liecina vietnē <https://tirailatvijai.lv/> lasāmā informācija, 17. janvāra pēcpusdienā makulatūru vāca 68 108 dalībnieki 248 iestādēs, līdz šim ieglabjot 2631 koku, ietaupot 633 271, 5 litrus ūdens un ļaujot iegūt 108,25 tonnas jauna papīra.

Latgales reģionā šobrīd ir pieteikušās 46 izglītības iestādes. No tām pirmajā trijniekā, rēķinot, cik kilogramu makulatūras izvests uz vienu skolēnu, kas manuprāt, ir objektīvākais rādītājs, ir Aglonas Katoļu ģimnāzija (28,57 kg), Viļņu pagasta PII «Bīfītē» (20,53 kg) un Preiļu 2. vidusskola (17,53 kg).

Runājot par izlietoto bateriju vākšanas konkursa šī brīža rezultā-

tiem, reģistrēti kopumā 57 476 dalībnieki no 247 iestādēm. Latgales reģionā šobrīd piedalās 39 iestādes, un visvairāk bateriju pieteikušas izvest Dricānu PII «Audriņi» grupa «Mārties» (60 kg), Mežvidu pagasta PII «Saulīte» (30 kg) un Daugavpils Valstspilsētas vidusskola (20 kg).Pieteikties abiem konkursiem vēl var pagūt līdz 15. martam!

➤ **Viena no izglītības iestādēm, kurā tiek pievērsta uzmanība atkritumu šķirošanai ikdienā ir Preiļu Brīvā skola.** Skolas direktore DAIGA KOLESNIČENKO atzīst, ka noteikti varētu šķirot vēl vairāk un labāk, tomēr ir divas lietas, kas tiek šķirotas jau kopš skolas nodibināšanas, tas ir papīrs, kartons un bioloģiskie atkritumi. Atsevišķos konteineros tiek likta arī plastmasa un skārda bundžas.

Preiļu Brīvā skola ir saņēmusi Erasmus+ akreditāciju, un viena no šīs programmas pamatvērtībām ir zaļā domāšana, kas allaž tiek uzsvērtā pieredzes apmaiņas braucienos, tāpat skolas pedagogi labprāt iepazīstas ar citu Latvijas skolu kolēģu pieredzi arī šajā jautājumā, viesojoties pie viņiem.

Daiga stāsta, ka bērni aktīvi iesaistās šajā procesā, piemēram, neļaujot izmest pat šķietami nelielu papīra gabaliņu, jo uz tā vēl var zīmēt vai kaut ko izgriezt, arī mājās rosina pārējos ģimenes locekļus šķirot atkritumus un darīt to pareizi.

“Tomēr šķirošana jau ir pēdējais punkts,” uzsver viņa. “Sākam jau ar to, ka cenšamies saudzēt resursus, piemēram, nedrūkājot dokumentus, ko var parakstīt elektroniski vai glabāt “mākonī”. Svarīgi ir sākt ar to, ka radām mazāk atkritumu.”

«Ir katram roka jāpieliek,» kā teicis mūsu dzejnieks Rainis. Katrs no mums lielā mērā nosakām, cik tīra būs mūsu zeme – ciems, pilsēta, novads, valsts un pasaule kopumā – pēc gada, 10 vai 100.

Rādot piemēru līdzilvēkiem un saviem bērniem, izmetot pareizi vai paceļot ceļā gadījušos atkritumus, mācām izdarīt pareizas izvēles, saņemties un pielikt kaut nedaudz pūļu savas vides uzturēšanai kārtībā, apzināties sekas, kas var sagaidīt, ja būsīm vienaldzīgi. Izgāztuves celmalās, mežos un citviet sākas ar vienu nomestu papīrtīti, pudeli vai atkritumu maisu.

Lai Lielā talka jau tuvā nākotnē transformējas no pasākuma, kurā cīnāmies ar sekām – vācot citu atstātos atkritumus, uz pasākumu, kurā tiek radīts – stādīti koki un puķes, veidotas atpūtas vietas un citas labas, cilvēkiem noderīgas un vidi saudzējošas lietas!

Publicitātes foto